

genoteerde) toelichting vinden we nog dit. „De roeping Gods is dus het uitgaan van een woord uit Gods bewustzijn, dat zich richt op ons bewustzijn; het is geen melding, geen bericht, maar roepen en daarom moet de zondaar het kunnen verstaan en tot werkzaamheid er door geprikkeld worden.”

Zal deze roeping evenwel worden gehoord, dan moet er nog wat gebeuren. Er moet komen een daad van den Heiligen Geest, waardoor de roeping verstaan, aanvaard, gehoord wordt. Daarom laat Dr. Kuyper op de bovengenoemde (gedicteerde) woorden onmiddellijk volgen: „Bij de wedergeborenen beantwoordt aan deze uitwendige roeping eene werking van den Heiligen Geest, die te zijner tijd het geestelijk licht in hun bewustzijn ontsleekt en hun zin en hun wil onder het bedwang brengt van het dictamen (= voorschrift) van hun verhelderd bewustzijn te moeten volgen”.

Men ziet: dit is een hij de eerstgenoemde roeping bijkomende daad des Geestes, van die roeping scherp te onderscheiden, schoon nooit te scheiden. De roeping is een toespraak, komend van Godswege. Die daad des Geestes is een ontvankelijk maken van het bewustzijn vóór die roeping. Er is het verschil van het zaaien van het zaad en het voorbereiden van den akker. Bij die daad des Geestes is de mensch lijdelijk, naar Dr. Kuyper nadrukkelijk betoogt.

Kuyper vervolgt dan: „Deze daad van den Heiligen Geest, die op het door God bepaalde tijdstip plaats grijpt, veronderstelt voorafgaande wedergeboorte en draagt in **figuurlijken zin** ook wel den naam van *vocatio interna* (= inwendige roeping).

Men lette op het (door mij) gespateerde. In **figuurlijken zin** mag die daad des Geestes den naam inwendige roeping dragen. **Eigenlijk is het dus geen roeping.**

Dit is niet maar een, overigens volkomen gerechtvaardigde, conclusie uit een bewering van Kuyper. Neen, letterlijk vinden we die bewering in de boven reeds genoemde toelichting. Kuyper schrijft daar, dat onze vaderen spraken van een *vocatio interna* (= inwendige roeping). Maar Kuyper laat er aanstonds op volgen: „**Eigenlijk is dit onjuist, want men bedoelt, het maken, dat men die roeping hooren kan.**” Precies wat ik bedoelde te zeggen en door Ds Woelderink zoo keurig werd betoogd.

Dat dit maar niet een los idee van Kuyper is, blijkt wel hieruit, dat we in E. Voto hetzelfde vinden. Sprekende over bekeering, betoogt hij daar: „Wat nu het inwendig werk des Heeren hierbij aangaat, dit is uiteraard geheel verborgen en dus voor geen ontleding vatbaar. Want wel noemt men het vaak de **inwendige roeping, maar ook deze naam is immer overdachtelijk** en wijst slechts op een enkel bestanddeel van deze inwendige werking”²⁾.

De naam is **overdrachtelijk, eigenlijk moet ze dus anders worden genoemd.**

Kuyper blijft spreken van „inwendige roeping” — zeer zeker — maar we zullen nooit mogen vergeten, dat die naam **figuurlijk is, overdrachtelijk, eigenlijk onjuist.**

Wat blijft er nu over van het holle betoog van Prof. Hepp?

Is dit nu nihilisme, waartegen alle Gereformeerden te wapen moeten worden geroepen?

Is dit een „opruiming houden van dogmatische onderscheidingen”? Een kind kan begrijpen, dat de onderscheidingen volkomen worden gehandhaafd, ja zelfs verscherpt worden tot in de terminologie; wat eigenlijk geen roeping is worde niet „roeping” genoemd!

Raadselachtig blijft me deze uitval van Prof. Hepp. Waarom dit krenkende, verdachtmakende, onjuiste geschrijf? Is het nu ten eenenmale onmogelijk op loyale, nobele, zakelijke manier bezwaren tegen anderer opvattingen in te brengen? Dit is polemiek van de aller-slechtste soort.

H.

C. V.

Naschrift. Dit artikel was reeds ingezonden voor het nummer van de vorige week, doch kon toen helaas door gebrek aan plaatsruimte niet worden opgenomen.

Sindsdien heeft Prof. Hepp de zaak nog wat verder opgeschreefd. Openlijk word ik den „Credo”-lezers voorgesteld als afwijkende van de belijdenis! O ja, ik doe dat „vanzelf onbedoeld en onbewust”, maar ik doe het dan toch maar. Het gaat weer naar de bekende methode, reeds op zooveel toegepast, die iets betoogden, dat Prof. Hepp niet naar den zin was. Afwijking van de belijdenis, die van „uitwendige” en „inwendige” roeping niet repte!

Ik ga op dit geschrijf niet verder in. Met diepe ontroering zie ik hoe Prof. Hepp de broeders tegen elkaar opzweept, verdeeldheid zaait, achterdocht wekt. Zijn methode belemmert iedere zakelijke discussie. Ik wil eerlijk bekennen, dat ik deze manier van schrijven en polemiseren, schijnbaar zoo zacht, maar inderdaad zoo bitter en wondend, niet versta. Wat zou het anders zijn als er de wil was om te verstaan, de wil om de verschillen tot de juiste proporties terug te brengen.

C. V.

2) E. Voto, III; p. 428. Vgl.: Het Werk van den Heiligen Geest; p. 383: „Zoo is er in de prediking des Woords en de innerlijke bewerking van den Heiligen Geest een TWEEËRLEI werk Gods, dat op elkander slaat. Het Woord wordt gepredikt, en op hetzelfde oogenblik stort de Heilige Geest aan het geloofsvermogen de werking in, en zoo komt het dan, dat de roeping Gods een *krachtadige* roeping wordt...”

Een dringend verzoek aan Prof. Hepp.

Ds C. Veenhof spreekt in het hiervorenstaande stuk uit, dat hij geen lust meer heeft, verder op het geschrijf van Prof. Hepp in te gaan. Met mij staat het niet anders. Maar ik doe erg veel, waaraan ik geen „lust” heb, omdat ik geloof, dat het noodig is. En zoo meen ik, dat het noodig is, nog eens even over de door Prof. Hepp op het tapijt gebrachte kwestie door te praten. Men moet nu geen weelachten aanheffen, omdat Prof. Hepp het weer ontgelden moet; want niemands memorie zij zoo zwak, dat ze zou vergeten, dat wij Prof. Hepp niet aanvallen, maar hij zelf de aanvaller is. En wij weten veel te goed, hoe funest zijn nimmer scherp argumenteerend geschrijf in sommige kringen gaat werken, zoodra we het onweersproken laten. Het gereformeerde volk heeft er trouwens recht op, te weten, hoe en door wie het wordt „geleid”. Verantwoording tegenover dit volk is, dank zij Gods genade, altijd „werkzaam” geweest, al kan het wat lang duren.

Ik zou — thans ter zake komende — Prof. Hepp nog eens weer willen vragen, alleen te critiseren, als hij de zaak, waarover hij het heeft, beheerscht. Tot mijn spijt moet ik alweer aantoonen, dat Prof. Hepp de kwesties, waarover hij in polemisch verband spreekt, niet machtig is. Ten aanzien van de onderscheiding „uitwendige en inwendige kerk” sprak ik reeds verleden week; en bood ik hem bewijs aan. Terzake van den „inwendigen en uitwendigen mensch” heb ik hem vroeger al eens, in afweer van zijn (thans naar het schijnt gestaakte) brochures aan zijn polemische jas moeten trekken. Prof. Hepp had n.l. beweerd — het ging tegen Prof. Vollenhoven, of den heer Janse, dat weet ik niet precies meer — dat alleen de wedergeborene een inwendigen mensch had. Ik toonde hem uit Prof. Greijdanus' commentaren aan, dat ook de onwedergeborene een inwendigen mensch heeft. Prof. Hepp verwarde n.l. den nieuwen mensch, met den inwendigen mensch.

Gelijke verwarring van begrippen speelt hem nu weer parten, nu hij Ds Veenhof (en over diens hoofd heen ook mij) aanvalt. Ook mij; — niet alsof ik over in- en uitwendige roeping tot nu toe geschreven heb; maar ik had het over enkele andere punten, waarover Prof. Hepp bij wijze van veruchting de klok gaat luiden zonder te (doen) weten, waar de klepel hangt; zie h.v., voor wat deze punten betreft, wat hij (in het door Ds Veenhof aangehaalde gedeelte) zegt omtrent archetypisch—ectypisch, etc. „De Wachter”, en andere bladen, hebben van wat ik dienaangaande opmerkte, ook de klepel aangewezen. Prof. Hepp daarentegen blijft in dezen maar in de ruimte spreken. Dit zij zoo.

Anders evenwel handelt collega Hepp, wat betreft die in- en uitwendige roeping. Hier komt hij inderdaad over de brug. Temeer daarom spijt het mij, dat wat hij dienaangaande opmerkt, mij herinnert aan zijn misverstand inzake in- en uitwendigen mensch.

Deze parallel zal den lezers dadelijk doorzichtig zijn. Prof. Hepp — zijn identificatie van de door hem onderscheiden „tweeërlei roeping” met de uit- en inwendige bewijst het — Prof. Hepp meent, dat „inwendige roeping” alleen bij uitverkorenen voorkomt. Een gereformeerd leerboek daarentegen als de Synopsis (waarop hij zich tegenover Prof. Vollenhoven in verband met de twee-naturen-leer destijds met lof beriep, al was 't beroep ook onjuist, zie „De Reformatie” Juni 1937) een leerboek als de Synopsis daarentegen zegt: er is „inwendige” roeping zoowel bij uitverkorenen als niet-uitverkorenen. Er is een inwendige roeping met, en er is óók een inwendige roeping zonder „kracht”, d.w.z. uitwerking tot zaligheid. Ziedaar het conflict.

Om Prof. Hepp recht te doen, zullen we eerst citeeren, wat hij in het laatste nummer van „Credo” schreef (het gedeelte, dat Ds Veenhof maar liever niet nader ontleepte). Hier is het:

De vorige week maakte ik onder „Perschoon” er melding van, dat een onzer predikanten de onderscheiding tusschen uitwendige en inwendige roeping van ouds door de Gereformeerde dogmatiek gemaakt, wraakte en haar zelfs eenigermate ridiculiseerde.

Hiermee wendt hij zich niet alleen af van het dogmatische spraakgebruik, maar, ofschoon vanzelf onbedoeld en onbewust, ook zakelijk van de Gereformeerde belijdenis.

Ik zal dit niet uitvoerig aantoonen, doch slechts een greep uit het confessioneele materiaal doen.

Staat slechts op hoofdstuk III en IV van „de Dordtsche Leerregels.

Daar leest gij in artikel 10:

„Maar dat anderen, door de bediening des Evangelies geroepen zijnde, komen en bekeerd worden, dat moet men den mensch niet toeschrijven, alsof hij zichzelf door zijn vrijen wil zoude onderscheiden van anderen, die met even groote of genoegzame genade tot het geloof en de bekeering voorzien zijn (hetwelk de hoovaardige ketterij van Pelagius stelt); maar men moet het Gode toeschrijven, die, gelijk Hij de Zijnen van eeuwigheid uitverkoren heeft in Christus, alzo ook diezelfde in den tijd krachtiglijk roept, met het geloof en de bekeering begint en uit de macht der duisternis verlost zijnde tot het rijk Zijns Zoons overbrengt, opdat zij zonden vercondigen de deugden Desgenen, die hen uit de duisternis geroepen heeft tot Zijn wonderbaar licht en opdat zij niet in zichzelf, maar in den Heere zouden roemen, gelijk de apostolische Schriften telkens getuigen.”

Geen twijfel kan er bij u rijzen of hier is sprake, en wel letterlijk sprake, van **tweeërlei roeping, één door de bediening des Evangelies en één krachtadige roeping, waarop de begif-**

ting met geloof en bekeering volgt. Dat beide roeping niet dezelfde zijn, leert u ten overvloede artikel 9, dat aldus begint: „Dat er velen, door de bediening des Evangelies geroepen zijnde, niet komen en niet bekeerd worden, daarvan is de schuld niet in het Evangelie, noch in Christus, door het Evangelie aangeboden zijnde, noch in God, die door het Evangelie roept en zelfs ook dien Hij roept onderscheiden gaven mededeelt, maar in degenen, die geroepen worden.” Alzo: de bediening des Evangelies roept zoowel hen, die komen en bekeerd worden als hen, die niet komen en niet bekeerd worden. De bediening des Evangelies is een roeping, die tot beiden uitgaat. Zij werkt op zichzelf de zaligheid niet. De uitverkorenen ontvangen echter nog een andere n.l. de **krachtadige roeping.**

Die bediening des Evangelies nu is een uiterlijke of uitwendige roeping, de krachtadige een inwendige of een tot in de binnenste deelen van den mensch.

Leest het maar in artikel 11:

„Voorts wanneer God dit Zijn welbehagen in de uitverkorenen uitvoert, en de ware bekeering in hen werkt, zoo is het, dat Hij niet alleen het Evangelie hun uiterlijk doet prediken en hun verstand krachtiglijk verlicht, opdat zij recht zouden verstaan en onderscheiden die dingen, die des Geestes Gods zijn; maar Hij dringt ook intot in de binnenste deelen des menschen met de krachtige werking deszelfden wederbarenden Geestes” enz.

Ook in artikel 12 wordt weer van de uiterlijke prediking gesproken.

Hieruit ziet ge, hoe de dogmatische onderscheiding van uit- en inwendig en inzonderheid die van uitwendige en inwendige roeping zoo goed als woordelijk in de Dordtsche Leerregels wordt gevonden.

Meer zeg ik er op dit oogenblik niet van.

Moge dit genoeg zijn om het stokpaard, dat men berijdt, in houtjes te hakken en voor de kachel te bestemmen.

Nu is het wel typeerend — helaas — dat een hoogleeraar, die aantoonen wil, dat een broeder „ook zakelijk van de Gereformeerde belijdenis” (om van „de” dogmatiek nu maar te zwijgen) „zich afwendt”, het in zijn bewijsvoering niet verder brengt dan tot het „zoo goed als” van de derde alinea van achteren. Wie zijn geest in toom heeft, en weet, wat er aan termen der confessie zoo al vast zit, zal met zulk een „zoo goed als” niet content zijn, als 'er op aankomt, anderen aan te klagen bij het gereformeerde volk. Uit heel het perswerk van Ds Veenhof (om van zijn prediking maar te zwijgen) blijkt, dat hij met grooten nadruk leert, wat de belijdenis in de aangehaalde passage zegt. De oorzaak van het misverstand ligt dan ook niet bij den predikant van Haarlem, maar bij den professor van Amsterdam, die in den waan verkeert, dat in de gereformeerde dogmatiek „inwendige roeping” synoniem is met Gods „indringen tot in 's menschen binnenste met de krachtige werking van den wederbarenden Geest”; en die daardoor blijk geeft, de gereformeerde dogmatiek op dit punt niet te kennen. Hetgeen wij niet graag zouden gezegd hebben, als we niet gedwongen waren, verdachtmaking den kop in te drukken.

Ten bewijze noemen we enkele uitspraken. Enkele maar; in de hoop, dat het weinige „genoeg” moge zijn, om het aanvalsvehikel, dat Prof. Hepp „berijdt, in houtjes te hakken en voor de kachel te bestemmen”.

Met den bekenden Gomarus beginnen we.

Ook Gomarus schijnt, voor wie oppervlakkig leest, de redeneering van Prof. Hepp wel te steunen. Hij heeft immers, gelijk men bij Trigland („Kerk-gesch.”, Leiden 1650, bl. 249, 256) lezen kan (vgl. „Oordeel ende Censure”, 1617) in December 1595 met de Professoren Junius en L. Trelcatius zijn handteekening gezet onder een aan Gedeputeerden geadresseerde memorie, waarin de meeningen van Ds Cornelis Wiggerts (van Hoorn) werden beoordeeld en afgewezen. In dit stuk komt ook de kwestie der roeping ter sprake. Aan Ds Wiggerts wordt o.m. dit verweten, „dat hy de uytwendighe be-roeping vermengt met de inwendighe, ende dat hy van d'eene wil argumenteren tot d'ander, ofte tot alle beyde te ghelyck. Want” — en nu komen de professoren, ook Gomarus zelf, voor hun eigen meening uit — „want de uytwendighe beroeping was (by exempel) gemeyn beyde den Moordenaren hangende aan de zijden Christi: maer de inwendighe was alleen des eenen in het bysonder”.

Men ziet het, ook Gomarus spreekt in een gemeenschappelijk verzonnen missive over de „roeping” als uit- en als inwendig.

Maar dat hij daarmee nog allerminst in Prof. Hepp's schuitje zou overstapt zijn, hadde hij dat gekund, dat blijkt wel uit zijn eigen theologisch oeuvre.

Men vergelijkte daartoe maar eens wat Prof. Hepp en wat Gomarus betoogt.

Prof. Hepp wil blijkbaar ons aannemelijk maken, dat de termen „krachtadige roeping” en „inwendige roeping” synoniem zijn. Dat blijkt uit heel zijn oppositie tegen den „achter” Ds Woelderink „zich verschullenden” Ds Veenhof, deze zou anders allen zin verliezen. Het blijkt ten overvloede uit het redebeleid van zijn woorden.

Wetnu, wat Ds Woelderink gezegd heeft, lijkt aardig op wat Gomarus, als hij maar nader op de dingen ingaat, leeren wil. Langdurige studie van Gomarus' latijnsche geschriften is hier niet eens noodig; reeds in het register kan men dadelijk zien, dat volgens hem de roeping, die niet tot zaligheid leidt, tweeërlei kan zijn: